

Копилова С.В. Методологічні основи проектування адаптивних соціально-педагогічних систем //Психолого-педагогічні проблеми становлення сучасного фахівця: зб.наук.ст., матеріали міжнар.науко-практ.конф., 15-16 трав.2013 /Харк.нац.екон.ун-т. – Х.: ХНЕУ; ХОГОКЗ, 2013. – 494 с. - С.199-203

УДК 378; 316.4;364-4; 002.5

Копилова Світлана Вікторівна

Херсонський державний університет

Методологічні основи проектування адаптивних соціально-педагогічних систем

У статті розглядаються основні положення загальнонаукових методологічних підходів: системного, кібернетичного, гармонізаційного, проектно-цільового в застосуванні для проектування адаптивної соціально-педагогічної системи. Обґрунтовується доцільність використання гармонізаційного підходу в дослідженні соціально-педагогічних систем.

Ключові слова: *адаптивність, адаптивна соціально-педагогічна система, гармонізація, проект, методологічний підхід*

Необхідність удосконалення професійної підготовки фахівців із соціальної роботи зумовлює потребу застосування таких інструментів, які забезпечать прогностичний, довгостроковий характер отриманих результатів, що стає можливим за умови дотримання вимог методології наукового пізнання. Методологія як вчення узагальнює найбільш раціональні способи організації діяльності, які не є сталими структурами, а розвиваються відповідно цивілізаційних змін. Існує поняття методологічної системи, яка включає принципи, підходи і методи дослідження. На даний момент, нараховується більше тридцяти наукових підходів, які визначають інструментальну основу досліджень у будь-якій галузі [6]. Велика кількість існуючих інструментів пізнання утруднює їх вибір при проведенні дослідження, тому що вони не систематизовані.

Вчені пропонують класифікувати існуючі підходи на основі стану розгляду систем: статичного чи динамічного. Статичний стан об'єктів, коли їх характеристики не змінюються з плином часу, слід вивчати із застосуванням таких основних підходів: системного, знаково-символічного, культурологічного, інтервального, ресурсного, тезаурусного. Динамічний стан об'єктів, характеристики яких змінюються за часом, вивчається за таких підходів: факторний, кібернетичний, діяльнісний, технологічний [2]. Сучасні тенденції розвитку суспільства та наукового знання зумовлюють появу нових методологічних підходів до пізнання оточуючих явищ. Наприклад, С. Муратов обґрунтовує сутність та специфіку гармонізаційного підходу в науці [3]. О. Новіков наголошує, що стрімке зростання наукових знань, розвиток соціальних технологій, виявлення суперечностей у будові єдиної картини світу, поліпарадигмальний характер наукового знання у поєднанні з новою роллю науки зумовили появу нового методологічного підходу – проектно-цільового, який автором визначається як новий тип організаційної культури [4].

Мета статті - обґрунтувати методологічні засади проектування адаптивної системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи як такої, що здатна забезпечувати відповідність результатів педагогічних процесів поставленим цілям через управління.

У тих гносеологічних ситуаціях, коли предмет пізнання - системні об'єкти, конкретним проявом діалектичного методу є системний підхід. З урахуванням необхідності усвідомленого і цілеспрямованого удосконалення складного системного об'єкта – соціально-педагогічної системи, фундаментальною основою її проектування має стати системний підхід. Слід також урахувати наслідки «інформаційного вибуху», який відбувся у кінці ХХ ст., привів до накопичення значної кількості фактів, які не встигають піддаватися належному аналізу. Саме визначене відставання теоретичного осмислення від накопичення фактичних відомостей, а не надлишок відомостей, є джерелом «інформаційної кризи». Накопичення аналітичного матеріалу зумовлює потребу в його системній інтеграції. Процеси старіння інформації

роблять актуальним завдання саме концептуального, а не лише аналітичного освоєння сучасного наукового знання. Теоретичні узагальнення не тільки дозволяють розвивати науку далі, але і полегшують розуміння та засвоєння уже існуючого запасу знань. Застосування системного підходу може подолати обмеженість аналітичного підходу та адекватно представити досліджувані об'єкти, тобто дозволить не лише втілити інноваційні ідеї, але й систематизувати та використати існуючі надбання теорії і практики.

Розробка соціально-педагогічних систем супроводжується втіленням нових ідей. Протягом століть склалися та продовжують з'являтися організовані моделі освіти, що відрізняються своїми принципами й певною специфікою та відповідно носять різні назви. Зокрема, в педагогічній науці існують спроби побудови адаптивних, інтегративних, відкритих систем професійної освіти. У дослідженні ми ставимо за мету спроектувати соціально-педагогічну систему, основною якістю якої є адаптивність, яка характеризує її як багатовимірну організаційну структуру, здатну забезпечувати відповідність результату поставленій меті не тільки завдяки певній реструктуризації, а переважно через перерозподіл ресурсів. Адаптація до мінливих умов зовнішнього середовища забезпечує розвиток соціально-педагогічної системи. Досягнення балансу з зовнішнім середовищем досягається через зростання активності суб'єктів системи у напрямі вдосконалення внутрішнього середовища. Універсальним способом досягнення мети є управління, тому правомірно розглядати кібернетичний підхід як методологічний базис проектування адаптивних систем, у якому акцент робиться на процесах управління та обміну інформацією.

Виходячи з сутності адаптивності як здатності соціально-педагогічної системи узгоджувати дію зовнішніх і внутрішніх факторів, доцільно поставити питання стосовно необхідності гармонізації відношень, що може бути забезпечено через відповідний методологічний підхід. Так, гармонізаційний підхід обґрунтовується С.Муратовим як інструмент дослідження економіки і управління економічними системами [3]. Оскільки і педагогічна, і економічна

системи є різновидами соціальних систем, основні положення підходу вважаємо за доцільне використати в педагогічній науці, що сприятиме її збагаченню, а також послабленню дії існуючих суперечностей. Гармонізація зобов'язує забезпечувати взаємодію суб'єктів на підґрунті проектування дій за певними правилами. Об'єктами гармонізації є явища, процеси, структури, властивості, цінності, інтереси, цілі, а засобами – відповідні дії, що спрямовані на усунення дисгармоній; узгодження суперечностей, протилежностей, різноспрямованих інтересів; постійне покращення властивостей об'єкта, приведення їх у відповідність до вимог та умов, що змінюються. Висновуємо, що на відміну від організованості дій, яка характеризується через цілеспрямованість, гармонійність визначається через узгодженість, згоду.

Досягнення ефективності професійної підготовки фахівців і соціальної роботи можливе за умови її технологізації, що забезпечується застосуванням проектно-цільового підходу, суть якого полягає у створенні знакових форм практичної діяльності (проекти, програми) і забезпечується теоретичними знаннями, аналітичною роботою та науково обґрунтованою логікою наукової діяльності, що відповідає певним етапам та завершується створенням конкретного продукту. Проект будемо розглядати як обмежену у часі цілеспрямовану зміну окремої системи зі встановленими вимогами до якості результатів, можливими межами витрат засобів та ресурсів і специфічною організацією [4].

У теорії педагогічного проектування можна виділити чотири можливих результати: педагогічна система, система управління освітою; система методичного забезпечення; проект освітнього процесу [5]. В.Безрукова об'єктами педагогічного проектування визначає педагогічні системи, педагогічні процеси, педагогічні ситуації [1]. Розглядаючи педагогічну систему як ієрархічну, віддаємо перевагу другій класифікації.

Отже, у дослідженні будемо ґрунтуватися на положеннях проектно-цільового підходу, які узгоджуються з прийнятою методологією наукового дослідження і означають, що проектування розглядається як засіб об'єднання

педагогічної теорії і практики; наукове дослідження є завершеним циклом продуктивної творчої діяльності, що має ознаки проекту; логіка дослідження відповідає послідовності етапів проектування; результат проектної діяльності має знакову форму, яка стосовно предмета дослідження може бути представлена сукупністю відповідних документів: освітньо-кваліфікаційною характеристикою і освітньо-професійною програмою підготовки фахівця із соціальної роботи, навчальним планом, навчальними програмами дисциплін і курсів, методичними рекомендаціями тощо.

З урахуванням зазначеного вище, логіка наукового дослідження на першому етапі буде передбачати виявлення: елементного складу адаптивної системи професійної підготовки фахівців; рівнів і функцій елементів соціально-педагогічної системи, які характеризують взаємозв'язки між ними і утворюють ієрархічну організацію – структуру; функцій системи професійної підготовки по відношенню до системи освіти і суспільства в цілому та форм взаємодії з ними; функцій соціально-педагогічної системи по відношенню до педагогічного процесу та закономірностей її розвитку; обґрунтування управління на основі зворотного зв'язку

На другому етапі слід проектувати педагогічний процес як такий, що відповідає динамічній характеристиці системи, елементи якого відповідають структурним елементам системи, проте набувають певної специфіки. Мова йде про характеристику стану професійної підготовки фахівців із соціальної роботи та виявлення факторів, які на неї впливають; здійснення цілепокладання; розробку педагогічної технології, яка представляє єдність педагогічної теорії і практичної діяльності, тому містить концептуальне обґрунтування педагогічного процесу, змістову та організаційно-процесуальну частини, і відповідає вимогам гнучкості та оптимальності; впровадження у практику; оцінювання технології та внесення коректив.

Висновок. У якості інструментальної основи проектування адаптивної соціально-педагогічної системи професійної підготовки фахівців правомірно розглядати положення системного, кібернетичного, гармонізаційного,

проектно-цільового підходів. Подальші наукові пошуки мають бути спрямовані на розробку концептуальних засад проектування адаптивної системи професійної підготовки фахівців із соціальної роботи.

Література

1. Безрукова В.С. Педагогика. Проективная педагогика: учебник для индустриально-педагог. техникумов и для студентов инженерно-педагогических специальностей /В.С.Безрукова. - Екатеринбург: Деловая книга, 1999
2. Дмитренко Т.О. Парадигмальний аспект дослідження розвитку педагогіки у другій половині 20 на початку 21 століття /Т.О.Дмитренко //Новий колегіум № 3, 2010. – С.8-15
3. Муратов А.С. Гармонизационный подход к управлению экономическими системами / А.С.Муратов //Управление экономическими системами: электронный научный журнал. Теория управления. – 2012. - № 5. – С.11-19
4. Новиков А.М. Постиндустриальное образование /А.М.Новиков. – М.: Издательство «Эгвес», 2008. – 136 с.
5. Профессиональная педагогика: Учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям /под ред. С.Я. Батышева, А.М. Новикова. Издание 3-е, переработанное.М.: Из-во ЭГВЕС, 2009.– 536 с.
6. Фатхутдінов Р.А. Управленческие решения: учебник. /Р.А.Фатхутдінов. – М.: ИНФРА-М, 2005

Kopylova Svitlana

Methodological bases of design of adaptive social pedagogical systems

In article basic provisions of system, cybernetic, harmonize, design methodological approaches are considered. Expediency of their use locates at design of adaptive social pedagogical system. Expediency of use of harmonize approach in the learning of social pedagogical system

Keywords: adaptability, adaptive social pedagogical system, harmonization, project, methodological approaches

